

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าชุมชนได้รับความสนใจจากบุคคลหลายฝ่าย ในช่วงที่ผ่านมาได้มีการศึกษาและวิจัยในระดับต่างๆ เช่น ระดับปฏิบัติงาน ระดับนโยบาย เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางให้เป็นระบบและชัดเจนจากความสนใจในระดับต่างๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันได้มีการให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และต้องการให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวทางและวิธีการจัดการชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสันติและเกื้อกูลกัน โดยวิธีการต่างๆ ดังจะเห็นได้จาก จุดมุ่งหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 คือสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

ประเทศไทยในอดีตเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาประเทศ จึงได้มีการนำเอาทรัพยากรต่างๆ เหล่านั้น โดยเฉพาะป่าไม้มาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญ หากมีการใช้ประโยชน์ไม่ถูกต้องจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรน้ำและดิน ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อระบบนิเวศทั้งสิ้น อีกทั้งมีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตลอดจนมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนที่เปลี่ยนไปตามการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย (สุมัย, 2547)

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอย่างยิ่ง สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ป่าไม้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ทั้งยังช่วยป้องกันอุทกภัย และเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่า การที่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลง ก่อให้เกิดปัญหาฝนแล้ง ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร อุปโภคบริโภค เกิดอุทกภัยบ่อยครั้ง และขาดแคลนทรัพยากรที่มีคุณค่า การที่พื้นที่ป่าไม้ลดลงส่งผลกระทบต่อประชาชนหลายด้าน รัฐบาลจึงมีความต้องการที่จะเพิ่มพื้นที่ป่า ทำให้เกิดความกดดันในเรื่องพื้นที่ทำกินของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำเป็นต้องอาศัยที่ดินเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพเกษตรกรรม (กรมป่าไม้, 2537)

จะเห็นได้ว่าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่าไม้ ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าไม้ ล้วนแล้วแต่มีการดำรงชีวิตที่จำเป็นต้องอาศัยป่าไม้ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค รวมไปถึงด้านไม้ใช้สอย ซึ่งถ้าหากชุมชนมีการใช้ไม้โดยไม่ได้มีมาตรการ หรือไม่มีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้

ก็จะส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง จึงทำให้การพัฒนาป่าชุมชน และการส่งเสริมการจัดตั้งหมู่บ้านป่าชุมชน หรือหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึก และร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านของตนเอง

ชุมชนบ้านใหม่พัฒนา เป็นชุมชนที่ส่วนใหญ่ประชากรมีอาชีพทางการเกษตร และประชากรในหมู่บ้าน ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ประชากรในพื้นที่จึงได้ร่วมกันเสนอโครงการเพื่อกำหนดนโยบายและการดำเนินการ เพื่อจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้สามารถตอบสนองความต้องการของราษฎรรวมทั้งมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยการเพิ่มบทบาทของราษฎร และองค์กรของรัฐให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในรูปแบบของป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาป่าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาป่าชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่าง ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับป่าชุมชนและทัศนคติต่อการพัฒนาป่าชุมชน กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชุมชน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาป่าชุมชนบ้านใหม่พัฒนา ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

ได้ทราบถึงแนวทางที่จะนำไปปรับปรุง แก้ไข และนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

สมมุติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่า ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับป่าชุมชนทัศนคติต่อการพัฒนาป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาป่าชุมชน บ้านใหม่พัฒนา ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการดำเนินงานวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาวิจัย บ้านใหม่พัฒนา (หมู่ 8) ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. ขอบเขต ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านใหม่พัฒนา (หมู่ 8) ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางจำนวน 161 ครัวเรือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent variables)

ตัวแปรตาม (Dependent variable)

1. ลักษณะส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- อาชีพหลัก
- อาชีพรอง
- ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ทางสังคม

- รายได้ครัวเรือน
- รายได้จากป่าชุมชน
- ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน
- ตำแหน่งในการจัดการป่าชุมชน
- การรับรู้ข่าวสารด้านป่าไม้
- การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้
- ความต้องการหน่วยงานราชการสนับสนุน

3. ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน

4. ทักษะคติต่อการพัฒนาป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชุมชน ได้แก่

- ด้านการตัดสินใจการพัฒนาป่าชุมชน
- ด้านการดำเนินการพัฒนาป่าชุมชน
- ด้านการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาป่าชุมชน
- ด้านการประเมินผลการพัฒนาป่าชุมชน

นิยามศัพท์

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านใหม่พัฒนา ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในที่นี้คือหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 161 ครัวเรือน

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ซึ่งได้รับการจัดการโดยขบวนการของป่าชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระทำของประชาชนในหมู่บ้านใหม่พัฒนา ตำบลคอนไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ที่ก่อให้เกิดกระบวนการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมการประเมินผล ในเรื่องของป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุม การประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องป่าชุมชน การกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าชุมชน การคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน การร่วมร่างกฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการตัดสินใจโดยแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ ข้อบังคับในการดูแลรักษาป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ การจัดแบ่งพื้นที่ป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ การดูแลรักษาต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน การเข้าเวรยาม การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับป่าชุมชน การดับไฟป่า การจัดทำเครื่องหมายเพื่อแสดงอาณาเขตของป่าชุมชน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับในการดูแลรักษาป่าชุมชน และการปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน ให้แก่ เยาวชน หรือ ลูก หลาน ในหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน ได้แก่ การใช้พื้นที่นันทนาการ สวนสาธารณะ เพื่อการพักผ่อนในชุมชน หรือการรับประโยชน์จากของป่า เช่น สัตว์ป่า เห็ด หน่อไม้ น้ำผึ้ง ไข่มดแดง รวมไปถึงการรับประโยชน์จากไม้ใช้สอยในพื้นที่ป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการติดตามความเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน การประเมินผลที่ได้รับจากป่าชุมชน และประเมินผลความสำเร็จของการพัฒนาป่าชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากป่าชุมชน เช่น เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งยาสมุนไพร ไม้ใช้สอย เป็นต้น

ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน หมายถึง ระดับความรู้ ความเข้าใจ ของผู้ให้ข้อมูล ในเรื่องของ
ป่าชุมชน

ทัศนคติต่อการพัฒนาป่าชุมชน หมายถึง ความคิดเห็น มุมมอง หรือแนวคิดของผู้ให้ข้อมูล
ที่มีต่อการพัฒนาป่าชุมชนบ้านใหม่พัฒนา โดยใช้มาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert Scale)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved